

Relationele en seksuele vorming: ontwikkelingsdoelen en eindtermen voor het gewoon basisonderwijs

In dit document staan alle relevante ontwikkelingsdoelen en eindtermen in het kader van Relationele en Seksuele vorming. Deze zijn allemaal verwerkt in de doelenlijst die als basis kan dienen voor het maken van een leerlijn RSV voor het gewoon basisonderwijs. De laatste update van dit document gebeurde in december 2020.

Ontwikkelingsdoelen (kleuteronderwijs)

Mens en Maatschappij

1.1 De kleuters kunnen bij zichzelf onderkennen wanneer zij bang, blij, boos of verdrietig zijn en kunnen dit op een eenvoudige wijze uitdrukken. (Grenzen en Weerbaarheid)

1.2 De kleuters kunnen in een eenvoudige taal een recent gebeurde situatie waarbij zij betrokken waren in dialoog met een volwassene, beschrijven en vertellen hoe zij zich daarbij voelden. (Relaties en Gevoelens, Grenzen en Weerbaarheid)

1.3 De kleuters tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen in eigen mogelijkheden (Grenzen en Weerbaarheid)

1.4 De kleuters kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen en erover praten. (Grenzen en Weerbaarheid, Relaties en Gevoelens)

1.5 De kleuters kunnen bij anderen gevoelens van bang, blij, boos en verdrietig zijn herkennen en kunnen meeleven in dit gevoel (Grenzen en Weerbaarheid, Relaties en Gevoelens)

1.6 De kleuters weten dat mensen eenzelfde situatie op een verschillende wijze kunnen ervaren en er verschillend kunnen op reageren (Seks en Samenleving)

1.7 De kleuters kunnen een gevoeligheid tonen voor de behoeften van anderen (Grenzen en Weerbaarheid, Relaties en Gevoelens)

1.8 De kleuters kunnen voor zichzelf opkomen door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn (Grenzen en Weerbaarheid, Relaties en Gevoelens, Seks en lichaam)

1.10 De kleuters kunnen in concrete situaties met de hulp van een volwassene afspraken maken. (Grenzen en Weerbaarheid)

2.3 De kleuters kunnen verschillende gezinsvormen herkennen (Gender en seksuele oriëntatie)

2.4 De kleuters herkennen vormen van afwijzend of waardierend reageren op het anders-zijn van mensen. (Seks en Samenleving, Gender en seksuele oriëntatie, Relaties en gevoelens)

2.5 De kleuters beseffen dat sommige mensen een andere levenswijze hebben dan zichzelf, als ze geconfronteerd worden met beelden, informatie of mensen uit een andere cultuur (Seks en Samenleving)

4.1 De kleuters kunnen een menselijke figuur tekenen met de belangrijkste lichaamsdelen (het hoofd, de romp, de benen, de armen, de oren, de ogen, de neus en de mond) op de juiste plaats. (Seks en lichaam)

Wetenschappen en techniek

1.5 De kleuters kunnen in verband met voortplanting van mensen en dieren, illustreren dat een levend wezen steeds voortkomt uit een ander levend wezen van dezelfde soort (Voortplanting en zwangerschap)

1.6 De kleuters kunnen illustreren dat de geboorte van mens en dier wordt voorafgegaan door een periode van gedragen worden door de moeder of door de ontwikkeling in een ei (Voortplanting en zwangerschap)

1.7 De kleuters kunnen bij zichzelf aangeven welk lichaamsdeel instaat voor het horen, zien, ruiken, proeven en voelen (Seks en lichaam)

1.9 De kleuters kunnen bij zichzelf en bij anderen het verschil tussen ziek, gezond en gewond zijn herkennen (Soa en veilig vrijen)

1.11 De kleuters tonen goede gewoonten in hun dagelijkse hygiëne (Grenzen en Weerbaarheid, Seks en Lichaam)

Eindtermen (lager onderwijs)

Mens en Maatschappij

1.1 De leerlingen drukken in een niet-conflictgeladen situatie, eigen indrukken, gevoelens, verlangens, gedachten en waarderingen spontaan uit. (Grenzen en weerbaarheid, Relaties en gevoelens)

1.2 De leerlingen kunnen beschrijven wat ze voelen en wat ze doen in een concrete situatie en kunnen illustreren dat zowel hun gedrag als hun gevoelens situatiegebonden zijn. (Grenzen en weerbaarheid, Relaties en gevoelens, Seks en samenleving)

1.3 De leerlingen tonen in concrete situaties voldoende zelfvertrouwen, gebaseerd op kennis van het eigen kunnen. (Grenzen en weerbaarheid)

1.4. De leerlingen kunnen in concrete situaties verschillende manieren van omgaan met elkaar herkennen, erover praten en aangeven dat deze op elkaar inspelen. (Grenzen en weerbaarheid)

2.5 De leerlingen beseffen dat hun gedrag beïnvloed wordt door de reclame en de media. (Seks en media)

2.7 De leerlingen kunnen er in hun omgang met leeftijdgenoten op discrete wijze rekening mee houden dat niet alle kinderen in hetzelfde type gezin wonen als zijzelf. (Gender en seksuele oriëntatie, Relaties en gevoelens)

2.8 De leerlingen kunnen illustreren dat verschillende sociale en culturele groepen verschillende waarden en normen bezitten. (Seks en lichaam, thema: waarden en normen over seks)

2.13 De leerlingen kunnen het belang illustreren van de fundamentele Rechten van de Mens en de Rechten van het Kind. Ze zien daarbij in dat de rechten en plichten complementair zijn. (Seks en samenleving)

Wetenschappen en techniek

1.10 De leerlingen kunnen lichamelijke veranderingen die ze bij zichzelf en leeftijdsgenoten waarnemen, herkennen als normale aspecten in hun ontwikkeling (Seks en lichaam)

1.17 De leerlingen kunnen gezonde en ongezonde levensgewoonten in verband brengen met wat ze weten over het functioneren van het eigen lichaam (Seks en lichaam, Soa en veilig vrijen)

1.19. De leerlingen beseffen dat het nemen van voorzorgen de kans op ziekten en ongevallen vermindert (Soa en veilig vrijen)

1.20. De leerlingen kunnen de hulp invoeren van een volwassene in een noodsituatie. (Grenzen en weerbaarheid)

Sociale vaardigheden

1.1 De leerlingen kunnen zich op een assertieve wijze voorstellen. (Relaties en gevoelens)

1.2 De leerlingen kunnen in omgang met anderen respect en waardering opbrengen. (Relaties en gevoelens, Gender en Seksuele oriëntatie)

1.3 De leerlingen kunnen zorg opbrengen voor iets of iemand anders. (Relaties en gevoelens)

1.4 De leerlingen kunnen hulp vragen en zich laten helpen. (Grenzen en weerbaarheid)

1.7 De leerlingen kunnen zich weerbaar opstellen naar leeftijdsgenoten en volwassenen toe door signalen te geven die voor anderen begrijpelijk en aanvaardbaar zijn. (Grenzen en weerbaarheid)

Informatie- en communicatietechnologie (ICT)

1 De leerlingen hebben een positieve houding tegenover ICT en zijn bereid ICT te gebruiken om hen te ondersteunen bij het leren. (Seks en media)

2 De leerlingen gebruiken ICT op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier. (Seks en media)

8 De leerlingen kunnen ICT gebruiken om op een veilige, verantwoorde en doelmatige manier te communiceren. (Seks en media, Grenzen en weerbaarheid)